

ВИКЛИКИ ВИЩІЙ ОСВІТІ

Восени 2010 року в Парижі проходила ХХ Генеральна конференція Програми з інституціонального управління у вищій освіті «Вища освіта в кардинально новому світі: зробити більше з найменшими витратами» (Institutional Management for Higher Education 2010 General Conference «Higher Education in a World Changed Utterly: Doing More with Less»).

Конференція була сфокусована на пошуку шляхів стійкого відродження сектору вищої освіти, враховуючи наслідки фінансової кризи і скорочення державних інвестицій у розви-

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ НА ЄВРОПЕЙСЬКУ СИСТЕМУ ВИШОЇ ОСВІТИ

Університетська освіта в Європі зазнала значного впливу від глобальної фінансово-економічної кризи, результати якого, ймовірно, приведуть до радикальних змін в європейських національних системах вищої освіти — зазначається в новому звіті Європейської асоціації університетів (ЕАУ) «Вплив економічної кризи на європейські університети».

Зміст звіту свідчить, що у більшості держав Європи спостерігається скорочення державних видатків на вищу освіту. Наголошується, що оскільки 75 % європейських університетів залежні від державного фінансування, то скорочення відповідних урядових витрат триватиме й надалі. Обмеження видатків на вищу освіту вже відбулося в Латвії, де їхній обсяг було різко зменшено на 48 % на початку 2009 р. і на 18 % починаючи з 2010 р. Подібні скорочення передбачається здійснити в Італії — на 20 % до 2013 р. Критична ситуація складається в Греції, де урядове фінансування університетських бюджетів незабаром планується скоротити на 30 %. У Великобританії обсяги фінансування освіти державою в наступні роки буде зменшено на 40 %, у тому числі за рахунок урізання бюджетів заробітної плати викладачів (до 80 %). Компенсувати такі втрати британські університети зможуть шляхом законодавчо дозволеного підвищення плати за навчання, майже втричі (до 9 тис. фунтів стерлінгів на рік). Незважаючи на такі тенденції, — зазначають експерти, це позитивно вплине на майбутній стан вищої школи

у Європі загалом, оскільки сприятиме її реструктуризації, підвищенню якості освітніх послуг, нарощенню конкурентоспроможності університетських закладів.

Водночас, як повідомляється, існує ціла низка національних європейських систем вищої освіти, які не зазнали негативного впливу від фінансової кризи (або цей вплив був мінімальний), зокрема, у Норвегії, Нідерландах, Данії, Польщі, Франції, Фінляндії, Швейцарії, Швеції. На початку кризи університетський сектор цих країн одержав значні фінансові дотації від уряду, у рамках державних програм фіiscalьних стимулів, а цільові державні фонди не обмежувалися.

Разом з тим в окремих країнах автори дозвілі відзначають цілком протилежні тенденції щодо динаміки фінансування сектору вищої освіти. Так, у Франції уряд запланував суттєве збільшення державних видатків у цій сфері з 2011 р., на 4,7 млрд євро. Спрямовувати ці кошти передбачається на дослідження, забезпечення університетських реформ, соціальний захист студентів і кар'єрну підтримку професорсько-викладацького корпусу. Подібні ініціативи знайшли відображення і в Німеччині, де федеральний уряд задекларував збільшити державні інвестиції в освіту і дослідження на 2,7 млрд євро протягом 2010—2015 рр.

Підготував: В. Сацик, канд. екон. наук, науковий співробітник Інституту вищої освіти; за матеріалами: European University Association. Impact of the economic crisis on European universities (<http://www.eua.be/Home.aspx>).

ток університетів та за умов зростання попиту на вищу освіту, особливо в країнах—членах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Головна мета заходу полягала у визначені довгострокових перспектив розвитку університетської сфери в глобальному контексті, їх обговорювали політичні діячі у сфері вищої освіти, представники корпоративного сектора та аcadемічні експерти.

У більшості підготовлених матеріалів визначено той факт, що вища освіта зараз опинилася в умовах жорсткої кризи, подібно до такої, що була за часів Другої світової війни. Ефективним виходом міг би бути так званий План Маршалла, відповідно до якого мультинаціональні компанії почали б виділяти певний відсоток своїх прибутків на розвиток освітніх закладів.

Під час проведення конференції були проаналізовані національні політики, інституційні кейси, останні дослідження ОЕСР, включаючи питання управління, ресурсного забезпечення, технологій, правочинності та стійкого розвитку. У заключному слові Кіан Танг (Qian Tang), новопризначений заступник генерального директора з освіти при ЮНЕСКО, визначив, що Об'єднані Нації повинні спрямовувати більше зусиль на розвиток вищої освіти в країнах, що розвиваються.

Підготувала А. Овчаренко, канд. екон. наук, науковий співробітник Інституту вищої освіти; за матеріалами: www.eua.be (European University Association); www.oecd.org (OECD); www.universityworldnews.com (Special Edition. Universityworldnews).

НОВИЙ СВІТОВИЙ РЕЙТИНГ УНІВЕРСИТЕТІВ

Група фахівців з Університету Західної Австралії наприкінці 2010 року запропонувала новий глобальний рейтинг дослідницьких університетів, назвавши його «Університети з високим впливом» (High Impact Universities).

Методологія рейтингу спирається на просту і логічну тезу, що в академічних колах результати наукових досліджень і розробок, як правило, поширюються через найрізноманітніші публікації. При цьому якість публікації характеризується кількістю цитат чи посилань на неї, постійність і логічність результатів НДДКР — кількістю високоцитованих публікацій, а всі характеристики узагальнюються в індексі дослідницької продуктивності.

До рейтингу потрапили лише класичні університети, в яких функціонують різні факультети (у рейтингу вони згруповані у 5-ти категоріях — медичні, природно-математичні, інженерно-технологічні, біологічно-сільськогосподарські, гуманітарно-соціальні). Загалом, у рейтингу представлено 500 університетів з різних країн світу.

Перша десятка університетів повністю репрезентує вищу освітні заклади США. Це такі університети, як Гарвардський, Стенфордський, Массачусетський технологічний інститут, Каліфорнійський університет у Лос-Анджелесі, Каліфорнійський університет у Берклі, Мічиганський університет в Анн Арбор, Вашингтонський університет, Університет Пенсільванії, Університет Джона Хопкінса та Університет Каліфорнії в Сан-Дієго. До першої двадцятки увійшло лише три університети, які представляють інші країни, — університе-

ти Кембридж та Оксфорд (Великобританія) і Торонто (Канада).

Цікаво, що США загалом представляють 176 університетів (35 %), Великобританію — 49, Німеччину — 43, Францію — 13, Китай — 8, Польшу — 2, Росію — 1. Хоча це і свідчить передусім про домінування тих чи інших університетів у міжнародних базах даних публікацій, але такий метод, імовірно, є одним із найкращих варіантів вирішення завдання об'єктивного зіставлення університетів.

Підготував Д. Ільницький, канд. екон. наук, науковий співробітник Інституту вищої освіти; за матеріалами: www.hightimpactuniversities.com (High Impact Universities 2010).

АКАДЕМІЧНИЙ РЕЙТИНГ СВІТОВИХ УНІВЕРСИТЕТІВ 2011

Виїшов у світ оновлений Академічний рейтинг світових університетів 2011, який щорічно укладається та підтримується Центром університетів світового класу при Шанхайському університеті Цзяо Тун. Найвищі рейтингові позиції вчергове займають американські та британські університетські заклади і значно підвищили свій конкурентний статус близькосхідні та китайські ВНЗ.

15 серпня 2011 року Центром університетів світового класу при Шанхайському університеті Цзяо Тун було представлено оновлений Академічний рейтинг світових університетів (Шанхайський рейтинг університетів). Упродовж майже десяти років міжнародний рейтинг університетських закладів очолюють американські та британські ВНЗ: Гарвард (незмінний лідер Шанхайського рейтингу з 2003 року), Стенфорд, Масачусетський технологічний інститут, Каліфорнійський університет в Берклі, Кембридж, Калтех (Каліфорнійський технологічний інститут), Прінстоунський, Колумбійський, Чиказький та Оксфордський університети. Ці вищі навчальні заклади, разом із Пенсильванським, Йельським та Нью-Йоркським — визнані світові лідери в сфері економічних наук.

Університети Женеви (Швейцарія, 73 місце), Квінсленду (Австралія, 88 місце) і Франкфурта (Німеччина, 100 місце) вперше потрапили до ТОП-100. Також вперше у переліку світових університетів ТОП-500 опинилися Малайзійський (Малайзія) та Загребський (Хорватія) університети. Цьогоріч значимим є досягнення близькосхідних університетських закладів, зокрема таких як: Університет імені Короля Сауда та Університет нафти й мінералів імені Короля Фахда (Саудівська Аравія), які увійшли відповідно до ТОП-300 і ТОП-400; Стамбульський і Тегеранський університети — підвищили свої конкурентні переваги і представлені у ТОП-400; Каїрський університет — зайняв почесне рейтингове місце у ТОП-500.

Підвищили свою конкурентоспроможність китайські університети (включно з Тайванем і Гонконгом), загальна кількість яких у ТОП-500 складає 35 закладів, на чолі з Національним

Тайванським університетом, Китайським університетом Гонконгу та Університетом Цінхуа (загалом протягом 2003-2011 рр. Китай наростила свою присутність у рейтингу більше, ніж удвічі). Як і в минулому році, університетський сектор на пострадянському просторі в Академічному рейтингу світових університетів 2011 представляють лише два російських заклади — Московський державний університет (77 місце, великою мірою завдяки розвитку математичних наук) і Санкт-петербурзький державний університет (знаходиться у ТОП-300). На сьогодні українські університети не представлені в переліку найконкурентоспроможніших університетських закладів світу.

Як відомо, Академічний рейтинг світових університетів складається щороку, починаючи з 2003 р., на основі таких шести об'єктивних індикаторів: кількість випускників університету і представників професорсько-викладацького складу, які отримали Нобелівські премію чи міжнародну премію з математики Медаль Філдса; кількість високоцитованих дослідників в університеті, які відбираються за допомогою системи Томсон Сайентіфік (Thomson Scientific); кількість статей, опублікованих університетськими професорами в журналах Нейчер (Nature) і Сайненс (Science); кількість статей, опублікованих університетськими професорами та проіндексованих в таких двох міжнародних системах індексування наукових публікацій — Science Citation Index-Expanded та Social Science Citation Index; зважені значення наведених вище показників у розрахунку на одного працівника дослідницького університету (останній показник було запроваджено цього року). Алгоритм рейтингування передбачає взаємне співставлення усіх вихідних індикаторів та розрахунок на цій основі інтегрального показника міжнародної конкурентоспроможності вищих навчальних закладів, згідно із методикою «Академічного рейтингу світових університетів».

Підготував **В. Сацик**, канд. екон. наук., науковий співробітник Інституту вищої освіти, за матеріалами: Academic Ranking of World Universities (<http://www.arwu.org>).

«НАВЧАННЯ ДЛЯ ВСІХ: ІНВЕСТИЦІЇ В ЗНАННЯ І НАВИЧКИ ЛЮДЕЙ ЗАДЛЯ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ»: ОНОВЛЕНА ГЛОБАЛЬНА СТРАТЕГІЯ СВІТОВОГО БАНКУ ЩОДО РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДО 2020 РОКУ

Група Світового банку представила оновлену глобальну стратегію розвитку освіти до 2020 р. — «Навчання для всіх: інвестиції в знання і навички людей задля сприяння розвитку» (Learning for All: Investing in People's Knowledge and Skills to Promote Development. World Bank Group Education Strategy 2020).

Фахівці Світового банку у розробленому документі відзначають, що «сусільний розвиток, економічне зростання і скорочення бідності залежать від знань і навичок, які люди опановують, і не лише від кількості років, які присвячуються здобуванню освіти». Стратегія розвитку освіти 2020 акцентує увагу на задоволенні такої тріади ключових потреб, що стосуються розбудови освітнього сектору і розширення можливостей для здобуття освіти:

- «інвестувати в ранньому віці» (*Invest early*) — задоволення цієї потреби спрямоване на те, аби гарантувати, що це в ранньому дитинстві молоді люди матимуть можливість отримати базові знання і навички, які згодом трансформуються у навчання протягом всього життя;

- «інвестувати розумно» (*Invest smartly*) — задоволення цієї потреби спрямоване на те, аби підтримувати ефективні інтервенції (втручання держави) і політичні / освітні реформи, у результаті яких вдосконалюватимуться освітній та навчальний процес;

- «інвестувати у всіх» (*Invest for all*) — задоволення цієї потреби спрямоване на те, аби надати для всіх студентів, включаючи молодих жінок і дівчат та людей з фізичними вадами, можливості здобувати знання і навички, які не обхідні в житті.

З метою реалізації стратегії «Навчання для всіх: інвестиції в знання і навички людей задля сприяння розвитку» Світовий банк фокусуватиме свою увагу на таких двох визначальних стратегічних цілях:

- реформа освітньої системи, спираючись на розбудову інфраструктури освітньої сфери: у той час, як кваліфіковані вчителі і викладачі, класні кімнати і приміщення для занять та

навчальні тексти визнаються вирішальним фактором для освіти, акцентується увага на необхідності кращого розвитку освітньої системи за умови, коли відповідні стандарти, правила, відповідальність, фінансування і стимули у сфері освіти є чіткими та зрозумілими і такими, що націлені на досягнення освітніх цілей, а відповідні навчальні результати — вимірювані і контролювані;

- розбудова глобальної бази знань з метою забезпечення освітніх реформ: для того, аби інформувати основних учасників глобальної освітньої системи та підтримувати політику у цій сфері Світовий банк інвестуватиме ще більше фінансових ресурсів у дослідження та генерування нових знань.

Підготував **В. Сацик**, канд. екон. наук., науковий співробітник Інституту вищої освіти, за матеріалами: World Bank Group Education Strategy 2020 and Learning for All (<http://www.worldbank.org/educationstrategy2020>).

